

VI Lenin

Marxism och revisionism

Ett bekant uttryck säger, att om de geometriska axiomen skulle strida mot människornas intressen, så hade man säkert sökt vederlägga dem. De naturvetenskapliga teorierna, som strider mot de gamla teologiska fördomarna, har gett och ger än idag upphov till den mest rasande kamp. Det är då inte underligt att Marx' lära, som direkt syftar till att upplysa och organisera det nutida samhällets progressiva klass, som påvisar denna klass' uppgifter och visar att det nuvarande systemet – i kraft av den ekonomiska utvecklingen – med nödvändighet kommer att ersättas av en ny ordning, det är inte underligt att denna lära måste kämpa sig fram steg för steg på sin utvecklingsbana.

Det är onödigt att närmare gå in på den borgerliga vetenskapen och filosofin, som officiellt lärs ut av officiella professorer för att fördomma de besuttna klassernas uppväxande ungdom och "drilla" den mot yttre och inre fiender. Denna vetenskap vill inte ens höra talas om marxismen utan förklarar att den blivit vederlagd och förintad. Både de unga vetenskapsmän, som gör karriär på att vederlägga socialismen, och de utlevade gubbar, som vaktar traditionerna från alla möjliga mossbelupna "system", kastar sig med lika stor frenesi över Marx. Marxismens frammarsch, dess idéers spridning och förankring inom arbetarklassen ökar och skärper oundvikligen dessa borgerliga utfall mot marxismen, som blir allt starkare, allt mera stålsatt och livskraftig varje gång den "förintas" av den officiella vetenskapen.

Men inte heller bland de läror, som är förknippade med arbetarklassens kamp och företrädesvis är spridda bland proletariatet, befäste marxismen långt ifrån genast sin ställning. Under det första halvseket av sin existens (från 1840-talet) kämpade marxismen mot teorier, som var fundamentalt fiendliga mot den. Under första hälften av 40-talet gjorde Marx och Engels upp räkningen med de radikala unghelianerna, som intog den filosofiska idealismens ståndpunkt. I slutet av 40-talet började kampen på de ekonomiska lärorens område, kampen mot proudhonismen. På 50-talet avslutades denna kamp med kritik av de partier och läror som gjorde sig gällande under det stormiga året 1848. På 60-talet överflyttades kampen från den allmänna teorin till ett område som låg den egentliga arbetarrörelsen närmare: bakunismen fördrevs ur internationalen. I början av 70-talet framträdde i Tyskland för en kort tid proudhonisten Mühlberger, i slutet av 70-talet positivisten Dühring. Men de hade båda redan ett mycket litet inflytande på proletariatet. Marxismen höll redan på att fullständigt besegra alla andra ideologier inom arbetarrörelsen.

Fram till 1890-talet var denna seger i stort sett fullbordad. Till och med i de romanska länderna, där traditionerna från proudhonismen höll sig kvar allra längst, hade arbetarpartierna de facto byggt upp sina program och sin taktik på marxistisk grundval. Arbetarrörelsens återupplivade internationella organisation – i form av periodiska internationella kongresser – ställde sig från början och nästan utan kamp på marxismens ståndpunkt i allt det väsentliga. Men när marxismen hade trängt undan alla mer eller mindre helgjutna fiendliga läror, började de tendenser som hade kommit till uttryck i dessa läror att söka sig andra vägar. Kampens former och motiv förändrades, men kampen själv fortsatte. Och det andra halvseket av marxismens existens (från 1890-talet räknat) inleddes med en kamp, som fördes av en mot marxismen fiendlig strömning inom marxismen.

Denna strömning fick sitt namn efter den f d ortodoxe marxisten Bernstein, som gjorde mest väsen av sig och gav det mest helgjutna uttrycket åt strävan att korrigera Marx, att revidera Marx – åt revisionismen. Till och med i Ryssland, där landets ekonomiska efterblivenhet och den övervägande bondebefolkningen, som nedtrycktes av livegenskapens kvarlevor, fullt

naturligt resulterade i att den icke-marxistiska socialismen höll sin ställning längre än någon annanstans, t o m i Ryssland håller denna mitt för våra ögon på att klart växa över i revisionism. Såväl i agrarfrågan (programmet för municipalisering av all jord) som i allmänna program- och taktikfrågor ersätter våra socialnarodniker allt oftare de bortdöende och försvinnande resterna av det gamla, på sitt sätt helgjutna och mot marxismen fundamental fientliga systemet, med ”korrigeringar” av Marx.

Den förmarxistiska socialismen är krossad. Den fortsätter kampen, men inte längre på självständig grund utan på marxismens allmänna grundval, som revisionism. Låt oss se vad som är revisionismens ideologiska innehåll.

På filosofins område har revisionismen följt i den borgerliga ”professorsvetenskapens” kölvatten. Professorerna gick ”tillbaka till Kant” – och revisionismen följde efter i nykantianernas släptåg. Professorerna upprepade prästernas tusen gånger uttalade banaliteter mot den filosofiska materialismen – och med ett nedlåtande leende mumlade revisionisterna (ord för ord efter den senaste handboken), att materialismen för länge sedan var ”vederlagd”. Professorerna behandlade Hegel som en ”död hund” och samtidigt som de själva predikade idealism, bara tusen gånger ynkligare och banalare än den hegelska, ryckte de föraktfullt på axlarna åt dialektiken – och revisionisterna kröp ivrigt efter dem ut i vetenskapens filosofiska banaliseringsträsk och ersatte den ”raffinerade” (och revolutionära) dialektiken med ”enkel” (och lugn) ”evolution”. Professorerna gjorde rätt för sin statliga lön genom att anpassa både sina idealistiska och sina ”kritiska” system till den dominerande medeltida ”filosofin” (dvs teologin) – och revisionisterna slöt upp vid deras sida och strävade efter att göra religionen till en ”privatsak”, men inte i förhållande till den nutida staten utan i förhållande till den avancerade klassens parti.

Vilken klassbetydelse dylika ”korrigeringar” av Marx i verkligheten hade behöver inte sägas, saken är självklar. Vi noterar bara, att den ende marxist inom den internationella socialdemokratien, som kritiserade revisionisternas otroliga plattheter från den konsekventa dialektiska materialismens ståndpunkt var Plechanov. Detta måste så mycket bestämdare framhållas som det i våra dagar görs fullständigt felaktiga försök att smuggla in gammalt och reaktionärt filosofiskt bråte under förevändning av kritik mot Plechanovs taktiska opportunism.¹

För att övergå till den politiska ekonomin måste det framför allt noteras, att revisionisternas ”korrigeringar” på detta område var långt mångsidigare och utförligare: försök gjordes att påverka publiken med ”nya uppgifter om den ekonomiska utvecklingen”. Man påstod, att någon koncentration och småproduktionens undanträngande genom storproduktionen inte förekommer inom jordbruket, och att denna process försiggår ytterst långsamt på handelns och industrins område. Man påstod, att kriserna nu blivit sällsyntare och svagare och att kartellerna och trusterna antagligen kommer att göra det möjligt för kapitalet att helt eliminera kriser. Man påstod, att ”teorin om katastrofen”, som kapitalismen är på väg emot, är ohållbar eftersom det har framträtt en tendens till att klassmotsättningarna avtrubbas och mildras. Man påstod slutligen, att det inte heller skulle skada att korrigera Marx’ värdeteori i enlighet med Böhm-Bawerk.

Kampen mot revisionisterna i dessa frågor hade en lika fruktbar och stimulerande inverkan på den internationella socialismens teoretiska tänkande som Engels’ polemik mot Dühring tjugo år tidigare. Revisionisternas argument analyserades i ljuset av fakta och siffror. Det bevisades,

¹ Se boken *Studier i marxismens filosofi* av Bogdanov, Bazarov m fl. Här är inte platsen att analysera denna bok, och jag måste tills vidare inskränka mig till att förklara, att jag inom den närmaste framtiden i en rad artiklar eller i en särskild skrift skall påvisa att allt som jag i texten sagt om de nykantianska revisionisterna i grund och botten också gäller dessa ”nya” nyhumeanska och nyberkeleyanska revisionister.

att revisionisterna systematiskt skönmålar den nutida småproduktionen. Obestridliga fakta visar, att *storproduktionen* tekniskt och kommersiellt är småproduktionen överlägsen inte bara i industrin utan också i jordbruket. Men i jordbruket är varuproduktionen långt svagare utvecklade, och våra dagars statistiker och ekonomer förstår sig vanligen dåligt på att peka ut de speciella grenar (ibland t o m operationer) i jordbruket, som påvisar dess fortskridande indragning i världshushållningens *utbytessfär*. Småbruket håller sig kvar på naturhushållningens ruiner till priset av en oerhörd försämring av födan, kronisk svält, förlängning av arbetsdagen, försämring av boskapens kvalitet och dess skötsel, kort sagt med hjälp av samma medel som hantverksproduktionen tillgrepp mot den kapitalistiska manufakturen. Varje framsteg för vetenskapen och tekniken undergräver oundvikligt och obevekligt grundvalarna för småproduktionen i det kapitalistiska samhället, och det är den socialistiska politiska ekonomins uppgift att utforska detta skeende i alla dess ofta komplicerade och tilltrasslade former, att för småproducenten bevisa det omöjliga i att hävda sig under kapitalismen, det hopplösa i bondehushållningen under kapitalismen, det nödvändiga i att bonden övergår till proletärens ståndpunkt. Vetenskapligt syndade revisionisterna i denna fråga genom att de på ett ytligt sätt generaliserade ensidigt lösryckta fakta utan att se dem i samband med hela det kapitalistiska systemet, politiskt syndade de genom att de oundvikligen, med eller mot sin vilja, uppmanade bonden eller drev honom att inta egendomsägarens ståndpunkt (dvs bourgeoisins ståndpunkt) i stället för att söka få honom att inta den revolutionära proletärens ståndpunkt.

Vad kris- och katastrofteorierna beträffar var det ännu sämre beställt för revisionismen. Endast de mest kortsynta personer kunde – och det endast för en mycket kort tid – komma på den tanken att under inflytande av några års uppsving och blomstring inom industrin ändra grundvalarna i Marx' lära. Att kriserna inte tillhörde det förgångna visade verkligheten mycket snabbt för revisionisterna: blomstring följdes av en kris. Krisernas form, följdriktighet och bild förändrades från fall till fall, men de förblev en oundviklig beståndsdel av det kapitalistiska systemet. Samtidigt som kartellerna och trusterna koncentrerade produktionen, ökade de uppenbart anarkin inom den, otryggheten i proletariats levnadsförhållanden och kapitalets förtryck och skärpte på så sätt klassmotsättningarna i exempellös grad. Att kapitalismen går mot en katastrof – både i betydelsen av enskilda politiska och ekonomiska kriser och i betydelsen av ett fullständigt sammanbrott för hela det kapitalistiska systemet – det har just de nyaste jättetrusterna visat särskilt åskådligt och i särskilt stor omfattning. Den senaste finanskrisen i Amerika och den fruktansvärt stegrade arbetslösheten i hela Europa – för att nu inte tala om den nära förestående industrikris som många tecken förebådar – allt detta har medfört att de ”teorier” som revisionisterna för inte så länge sedan lanserade har glömts av alla och tydligen också av många bland dem själva. Man får bara inte glömma de lärdomar, som denna för intellektuella kännetecknande vacklan har gett arbetarklassen.

Om värdeteorin är bara att säga, att revisionisterna –med undantag för ytterst oklara antydningar och suckar à la Böhm-Bawerk – på denna punkt absolut inte har åstadkommit någon ting och därför inte efterlämnat några spår alls i det vetenskapliga tänkandets utveckling.

På politikens område har revisionismen verkligen försökt att revidera marxismens grundval, nämligen läran om klasskampen. Den politiska friheten, demokratin, den allmänna rösträtten berövar klasskampen dess jordmån, sade man oss, och gör den gamla satsen i Kommunistiska manifestet, att arbetarna inte har något fosterland, oriktig. Ty, sade de, eftersom det under demokratin är ”majoritetens vilja” som bestämmer, får man varken betrakta staten som ett organ för klassherravälde eller avvisa förbund med den progressiva, socialreformvänliga bourgeoisin mot reaktionärerna.

Det kan inte bestridas, att dessa revisionisternas invändningar bildade ett tämligen harmoniskt system av åsikter, närmare bestämt gamla och välkända liberalt borgerliga åsikter. Liberalerna har alltid sagt att den borgerliga parlamentarismen avskaffar klasserna och klassuppdelningen,

eftersom alla medborgare utan åtskillnad har rösträtt och rätt att delta i statsangelägenheterna. Europas hela historia under senare hälften av 1800-talet och hela den ryska revolutionens historia i början av 1900-talet visar åskådligt hur orimliga dylika åsikter är. De ekonomiska skillnaderna försvagas inte utan stärks och skärps under den ”demokratiska” kapitalismens frihet. Parlamentarismen avskaffar inte utan blottar de mest demokratiska borgerliga republikernas natur som organ för klassförtrycket. Genom att hjälpa till att upplysa och organisera ojämeförligt mycket bredare befolkningsmassor än de som tidigare aktivt deltog i de politiska händelserna bereder parlamentarismen inte väg för en eliminering av kriserna och de politiska revolutionerna utan för en maximal skärpning av inbördeskriget under dessa revolutioner. Händelserna i Paris våren 1871 och i Ryssland vintern 1905 har solklart visat hur oundviklig en sådan skärpning är. För att slå ned den proletära rörelsen sammangaddade sig den franska bourgeoisin utan ett ögonblicks tvekan med hela nationens fiende, den utländska här som ödelagt dess fosterland. Den som inte förstår parlamentarismens och den borgerliga demokratins ofrånkomliga inre dialektik – som leder till att konflikten ännu häftigare än tidigare löses genom massvåld – han kommer aldrig att vara i stånd att på grundvalen av denna parlamentarism bedriva en i princip konsekvent propaganda och agitation, som verkligen rustar arbetarmassorna för ett segerrikt deltagande i dessa ”konflikter”. Erfarenheten av allianser, överenskommelser och block med den socialreformvänliga liberalismen i väst och den liberala reformismen (kadeterna) under den ryska revolutionen har på ett övertygande sätt visat, att dessa överenskommelser endast avtrubbar massornas medvetande och inte ökar utan försvagar den verkliga betydelsen av deras kamp genom att de kämpande länkas samman med de minst kampdugliga och mest vankelmodiga och förrädiska elementen. Den franska millerandismen – det största försöket att tillämpa den revisionistiska politiska taktiken i bred, verkligt nationell skala – har resulterat i en praktisk värdering av revisionismen, som världsproletariatet aldrig kommer att glömma.

Det naturliga komplementet till revisionismens ekonomiska och politiska tendenser var dess inställning till den socialistiska rörelsens slutmål. ”Rörelsen är allt, slutmålet intet” – dessa Bernsteins bevingade ord uttrycker bättre än många långa resonemang revisionismens väsen. Att bestämma sin hållning från fall till fall, att anpassa sig till dagshändelserna, till de politiska bagatellernas ebb och flod, att glömma proletariats grundläggande intressen och hela det kapitalistiska systemets, hela den kapitalistiska evolutionens väsentligaste drag, att offra dessa grundläggande intressen för ögonblickets verkliga eller inbillade fördelar – sådan är den revisionistiska politiken. Och av själva denna politikens väsen följer uppenbart, att den kan anta oändligt skiftande former och att varje något så när ”ny” fråga, varje något så när oväntad och oförutsedd vändning i händelsernas lopp – även om denna vändning endast i minimal grad och endast för en ytterst kort tidrymd skulle förändra utvecklingens huvudlinje – alltid och oundvikligen kommer att ge upphov till en eller annan variant av revisionismen.

Revisionismens oundviklighet betingas av dess klassrötter i det moderna samhället. Revisionismen är en internationell företeelse. Ingen något så när erfaren och tänkande socialist kan hysa det minsta tvivel om att förhållandet mellan ortodoxa och bernsteinianer i Tyskland, mellan guesdister och jaurèsister (för närvarande i synnerhet broussister) i Frankrike, socialdemokratiska federationen och oavhängiga arbetarpartiet i England, Brouckère och Vanderfelde i Belgien, integralister och reformister i Italien, bolsjeviker och mensjeviker i Ryssland, överallt till sitt väsen är av samma slag trots den oerhörda skillnaden beträffande nationella betingelser och historiska moment i alla dessa länders nuvarande tillstånd. ”Vattendelaren” inom den moderna internationella socialismen går redan nu i själva verket utmed en linje i de olika länderna i världen, vilket vittnar om ett väldigt framsteg jämfört med vad som var fallet för 30-40 år sedan, då en kamp mellan heterogena tendenser inom den enhetliga internationella socialismen försiggick i de olika kinderna. Och den ”revisionism från vänster”, som

nu har börjat ta form i de romanska länderna som ”revolutionär syndikalism”, anpassar sig också till marxismen och ”rättar” den: Labriola i Italien och Lagardelle i Frankrike appellerar titt och tätt från den fel uppfattade Marx till den rätt uppfattade Marx.

Här kan vi inte gå in på en analys av det ideologiska innehållet i *denna* revisionism, vilken ännu inte på långt när utvecklats i samma grad som den opportunistiska, inte internationaliserats, inte i praktiken utkämpat en enda stor kamp mot ett socialistiskt parti i något enda land. Vi inskränker oss därför till den ”revisionism från höger”, som vi ovan skildrat.

Varför är denna revisionism oundviklig i det kapitalistiska samhället? Varför har den djupare rötter än skillnaderna på grund av de nationella säregenheterna och kapitalismens utvecklingsgrad? Därför att det i varje kapitalistiskt land vid sidan av proletariatet alltid finns breda skikt av småbourgeoisi, av småägare. Kapitalismen har uppstått och uppstår ständigt ur småproduktionen. En hel rad ”mellanskikt” skapas oundvikligen på nytt av kapitalismen (bihang till fabriken, hemarbete, småverkstäder som till följd av storindustrins, t ex cykel- och bilindustrins behov ligger spridda över hela landet, etc). Dessa nya småproducenter slungas lika oundvikligt åter ut i proletariatets led. Det är fullt naturligt, att den småborgerliga världsåskådningen åter och åter bryter sig fram i de stora arbetarpartiernas led. Det är fullt naturligt, att det måste vara så och alltid kommer att vara så, ända fram till de omkastningar som kommer att äga rum genom den proletära revolutionen, ty det vore ett grovt fel att tro, att en ”fullständig” proletarisering av befolkningens flertal skulle vara nödvändig för att genomföra denna revolution. Det som vi idag ofta upplever endast på det ideologiska området som strider om teoretiska korrigeringar av Marx, det som idag bryter fram i praktiken endast i vissa av arbetarrörelsens detaljfrågor som taktiska meningsskiljaktigheter med revisionisterna och splittringar på denna grundval, detta kommer arbetarklassen oundvikligen att få uppleva i ojämförligt mycket större omfattning när den proletära revolutionen skärper alla tvistefrågor och koncentrerar alla meningsskiljaktigheter till punkter, som har den mest omedelbara betydelse för att bestämma massornas hållning, när den gör det nödvändigt att i stridens hetta skilja fiender från vänner och befria sig från dåliga bundsförvanter för att kunna tillfoga fienden beslutsamma slag.

Den revolutionära marxismens ideologiska kamp mot revisionismen i slutet av 1800-talet är endast inledningen till proletariatets stora revolutionära strider på vägen mot en fullständig seger för sin sak trots kälkbourgeoisins alla vacklanden och svagheter.

Skrivet under andra hälften av mars, senast den 3 (16) april 1908

I Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl, b 17, s 15-26